

Kitap Tanıtımı/ İncelemesi**Serap TOPRAK***

Gülнар KARA, **Polenezköy'ün Kurucularından Çaykovski Mehmet Sadık Paşa'nın Osmanlı Anıları**, Kömen Yayınları, 1. Baskı, Konya 2016, Sayfa Sayısı: 261.

Yrd. Doç. Dr. Gülнар KARA, bu kitabı “1841 yılından Kırım Savaşı'na kadar olan dönemin özetlenmiş, Batılı'nın gözünden Osmanlı tarihinin son yüzyılı” şeklinde tanımlamıştır. Çin'de Yüksek lisans ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı'nda Doktora yapmış olan yazar hâlâ Bitlis Eren Üniversitesi Tarih Bölümü'nde çalışmaktadır.

Çok uluslu devletlerin milliyetçi isyanlarla çalkalandığı 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti, içte Sırp, Yunan, Bulgar, Romen isyanları ve yenilik hareketleri ile uğraşırken, dışta ise, dünyanın büyük bir kısmını sömürgeleştiren Avrupa devletlerinin çıkar çatışmasının odağı olmuştur. Bu sancılı dönemde Osmanlı Devleti, Macar ve Polonyalı mültecileri sığınmacı olarak kabul etti. 1831 yılında bağımsızlık isyanı bastırıldıktan sonra ülkelerini terk eden Polonyalı milliyetçiler Osmanlı Devleti'ne sığındı. Bunlardan biri de Müslümanlığı kabul ederek Mehmet Sadık Paşa adını alan Polenezköy'ün kurucularından Michal Çaykovski idi. Michal Çaykovski'nin anılarına, devlet adamlarıyla görüşmelerine ve mektuplaşmalarına dayanan bu kitapta, dönemin siyasi olayları, Avrupa devletlerinin çatışan çıkarları, Osmanlı'nın yenileşme hareketi çerçevesinde bazı devlet adamlarının tutumu, Müslüman ya da Gayrimüslim çeşitli etnik toplulukların Osmanlı Devleti içerisindeki yaşamları ve statüleri, özellikle Kozaklar hakkında bilgiler yer almaktadır. Michal Çaykovski anılarında Türkiye'ye sığınmış ve Osmanlı Devleti'ne hizmet eden Nekrasov Kozaklarına geniş bir yer ayırmıştır. Bazı kaynaklarda Kazak Türkleriyle karıştırılan Kozakların kim olduğundan ve Türkiye'deki yaşam koşullarından uzun uzun bahsedilmesinden dolayı değerli bilgiler içermektedir. Ayrıca anılarında Çaykovski, Macar ve Leh mültecileri sorunu ve Avrupa devletlerinin izlediği siyaseti, Sırp hanedanları arasındaki çekişmeleri kendi gözlemleri ve ikli görüşmeler sonucunda edindiği bilgiler ışığında değerlendirmiştir. Batı Avrupa Slavlarına karşı olan sempatisini saklamayan Çaykovski, Sırp ve Polonyalılar arasında Slavlığa dayalı bir siyasi ilişki başlatmak istemiş, Polonya'nın çöküş nedeni olarak da Polonya'nın Slavlıktan uzaklaşarak, Katolik kilisesine ve Batı kültürüne yaklaşması olarak görmüştür. Anılardan İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya, Rusya başta olmak üzere Avrupa devletlerinin Osmanlı coğrafyasında yaşayan etnik topluluklar üzerindeki siyasi çekişmelerini Çaykovski'nin gözünden görebiliriz.

İkinci hamur kapak, 14.00 x 19.50 cm ebatında olan 261 sayfalık bu kitap dönemi herhangi bir yorum yapmadan olduğu gibi yansıtması bakımından önemlidir. Rusça'dan tercüme edilerek yazılan kitap, Çaykovski'nin anılarına dayanmakla birlikte dipnotlara geniş bir şekilde açıklamalarla desteklenerek okuyucuya sunulmuştur. Bununla birlikte bibliyografya bölümünde, eserlerin tam künyeleri verilmiştir. Kitabın sonunda adı geçen kişilerin resimleri ve bir takım belgeler de bulunmaktadır. Kitap, 1841'den 1872'ye kadar Osmanlı Devleti'nin siyasi hayatında önemli rol oynayan Çaykovski'nin gözüyle dönemin olaylarını okuyarak değerlendirmek isteyen araştırmacılar için faydalı olacaktır. Bu kitap, Çaykovski'nin anılarının Kırım Savaşı'na kadar olan bölümlerini içermektedir.

---

* Yrd. Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, İİBF. Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Nisan 2016 yılında piyasaya çıkmış olan kitap, on dokuz bölümden oluşmaktadır. Kitabın içerisinde yer alan konulara gelecek olursak;

Birinci bölümde, Konstantinopolis, Ludwig ile tanışma, Lazariyenler kilisesi rahibi Leleu, Hüsrev Paşa, Rıza Paşa, Sultan Abdülmecid, Türk Karakteri,

İkinci Bölümde, Fethi Ahmed Paşa ile görüşme, Tekirdağ'a yolculuk, Karantina doktoru, Hüsrev Paşa'nın evinde, Nekrasov Kozakları ve onların Türkiye'deki yaşamı, Seymenler,

Üçüncü bölümde, Gelibolu, Üç imparatorluğun konsolosu, Berdiçev Yahudisi, Binevlere giriş, Nekrasov Kozaklarının karşılması, Nekrasov Kozaklarının teşkilatı, özellikleri, hayat tarzı ve gelenekleri,

Dördüncü bölümde, Yaşlı Ataman İvan Semenoviç Soltan ile sohbet ve Çaykovski'nin projesini tartışma, Prens Adam Czartoryski'ye mektup, Binevler'den ayrılış, Mihaliç'e doğru yola çıkma ve Mihaliç'ten Bursa'ya, Mazhar Paşa ve Prusya subayları, Paşa'nın nazik davranışı,

Beşinci bölümde, Mazhar Paşa ile sohbet, İstanbul'a dönüş, Sırp muhalefeti, Rıza Paşa, Osmanlı ile münasebetler, Ludwig Zwierkowski'nin Sırbistan'a gönderilmesi, İstanbul'daki Polonyalılar, Kral Zygmunt, Lazariyenler rahibi Leleu ile anlaşma, d'Bourquency'in gelişi, Polonyalılar için Fransa Pasaportu,

Altını bölümde, Veba reviri, Konstantinopolis'ten ayrılma, İslam Bey veya Mirza bey'in Tatarlar hakkındaki görüşleri, Burlaklar ve onların Yahudilerle ilişkileri, Slava köyü, Dobruca Kozakları, Slava köyünde ağırınma, Osip Semenoviç Gonçarov, Babadağ'a doğru yola çıkış,

Yedinci bölümde, Babadağ, Julian Yaşinski, diğer adı Mustafa bey olan Jurilovlu binbaşı, Zaporoj Kozaklarının son koşevoy atamanı Stepan Karagarmants'ın evinde, Zaporojya hakkında sohbet, Sarıköy'de toplantı, Beş köyün atamanları, Vilkova ihtiyarları, Belaya Krinisa manastırı keşişleri, Kozaklarla bundan sonraki ilişkiler hakkında sohbet, Zaporoj Siçi'nin kalıntıları, Manastır gelenekleri,

Sevizinci bölümde, Blatnerovskiy bölüğü atamanı Semen ile tanışma, Bulgaristan, Rusçuk vilayeti, Seyit Paşa, Vidin vilayeti, Benderli Hüseyin ağa, onun yönetimi ve Bulgarlara karşı babacan vesayeti, Somodov manastırı, Tırnova, d'Villemain, Gabrova, okullar, rektör Poçobut, Pauluşçuluk ve Pomaklar, Plovdiv, Piskopos Kanova, Kapusenler, Edirne, İstanbul'a dönüş,

Dokuzuncu bölümde, İstanbul'a dönüş, Rıza Paşa'nın Politikası, Sultan Abdülmecid, Paris'e yolculuk, Alemdağ'da Polonya kolonisi kurmak için Lazariyenlerle son görüşmeler, Bulgaristan için öğretmenler hazırlamak, Konstantinopolis Ajanlığının genişletilmesi,

Onuncu bölümde, İstanbul'dan gelen kötü haber, Paris'ten acil şekilde ayrılış, Münih ve Viyana, Prens Metternich, Gemideki tatsız karşılaşma, Avusturya generali, Belgrad'a gidiş, Sırplarla toplantı, Prens Aleksander'ın ikinci defa seçilmesi, Orsova, İstanbul'a dönüş, Polonya kolonisi, Bosnalı Fransiskanların piskopos Boriçle görüşmesi, onlarla yapılan şartname, yeni kolonin dini faaliyetlerini tesis etme,

Onbirinci bölümde, Polonya milliyetçilerinin çıkarları için hangi politika yararlı ve gelecekte hangi yol izlenmesi lazım, Bosna paşaları, Mustafa Babiç teftişte, temsilcilerin seçilmesi,

Onikinci bölümde, Çerkezlerle ilişki kurmak, Dobruca, Wladislaw Zamoyski'nin Polonya sikkeleri, Rawsy'nin maceraları ve onun Fransa'ya dönüşü, Butkeviç Botuşan'da, Polonya demokratlarının arayışları, Reşit Paşa ve hükümet,

Onüçüncü bölümde, Romanya'daki olaylar hakkında birkaç söz, Eski inançlıların uğraşları, Türkiye'de eski inançlıların kilisesinin yapılması Galiçya'daki kıyım, Türklerin

Romanya'ya girmesi, Ömer Lütfi Paşa, Ludwig Zwierkowski'nin Kafkasya'ya girişi, Şamil'e mektup – onun cevabı ve Sultan Danial'ın mektubu, Karakrak beyinin başına gelen talihsizlik-onun İstanbul'a dönüşü,

Ondördüncü bölümde, Gordon'un Kafkasya'ya gönderilmesi, Kıbrıslı Mehmet Paşa, Sırp eyaletlerinde karışıklık çıkması – Sırların teklifi, Sırbistan'a temsilcilerin gönderilmesi, Terleski'ye Galiçya'da verilen görevlendirilme,

Onbeşinci bölümde, Slav toprakları ve Macaristan'daki olaylar, Wikenty Budzinski Karlova'da, Sırp eyaletlerindeki Sırların aderesleri, Slavlar Habsburgları korumak için asker kuruyorlar, Macaristan'daki karışıklıklar, Kont Andrassay İstanbul'da, İvan gika,

Onaltıncı bölümde, Koyu Katolik Polonyalılar ile temas kurma, Polonyalıların karakterinin olumsuz özellikleri, Papaz Terleski'nin Güney Slavları birleşmeye ve Papa'nın egemenliğini tanımaya teşvik etmek için gönderilmesi, Macaristan'daki durum, Polonya lejyonunun Orsova'dan Sırp kıyılarına oradan da Vidin'e ulaşması,

Onyedinci bölümde, Polonyalılar ve Macarlar Vidin'de, Wladislaw Zamoyski'nin durumu, Osmanlı hükümetinin mültecilerin bundan sonraki kaderi hakkında toplantısı, Prens Prens Radzva dahivill'in gelişi, Ulemalar destekleyen toplantı mültecileri Avusturya ve Rusya'ya teslim etmeyi reddediyor, Bem, Kmeth ve daha birçok Polonyalı Müslüman dinini kabul ediyorlar, Kont Radcliffe ile sohbet, Vidin'de olan üzücü olaylar, Mültecilerin Şumnu'ya geçişi, Fuat Efendi'nin Petersburg'dan dönüşü, Mülteciler meselesinin çözümü, Müslüman mültecilerin Türk ordusuna katılması,

Onsekizinci bölümde, Avrupa'da ihtilal hareketlerinin yavaşlamaya başlaması, Avusturya'nın Macar generallere yaptıkları, Türk ordusunun Romanya'dan Bosna'daki isyanı bastırmak için seferi, Fransa hükümetinin bundan sonra himaye ve pasaport vermeyi reddetmesi ve Paris'teki Polonya yönetiminin buna seyirci kalması, Çaykovski'nin Müslümanlığa geçmeye karar vermesi, Sultan Abdülmecid'in sınırsız şefkati ve hediyeleri anlatılmaktadır.

Son bölüm olan ondukuzuncu bölümde ise, Sazlıbosna'daki Sultan tarafından Çaykovski'ye hediye edilen çiftlikteki son günler, Rusya ve Osmanlı ilişkilerinin kötüye gitmesi, Bosna'daki isyanların son bulması, Osmanlı ve Rusya ilişkilerinin kesilmesi ile Menşikov ve Rus elçiliğinin Odessa'ya taşınması üzerinde durulmaktadır.

Tarihi olayların bilinmeyen yönlerinin aydınlanmasına yardımcı olan bu anı kitabını okuyuculara sunan Yrd. Doç Dr. Gülnar KARA'ya bu tür çalışmaların çoğalması dileği ile teşekkür ederiz.